

ส่งออกทุเรียนเวียดนามสะดุดจากข้อจำกัดด้านการตรวจสอบ

จุดห่วงโซ่อุปทานและราคาผันผวนรุนแรง

1. เนื้อข่าว

สถานการณ์การค้าทุเรียนในภูมิภาคสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขง (Mekong Delta) ของเวียดนามกำลังเผชิญแรงกดดันจากข้อจำกัดด้านศักยภาพการตรวจสอบ ซึ่งได้กลายเป็นปัจจัยเชิงโครงสร้างที่มีอิทธิพลเหนือกลไกตลาด ส่งผลให้กระบวนการจัดหาสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทานเกิดความติดขัด และก่อให้เกิดความผันผวนของราคาอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในกรณีที่มีการออกใบอนุญาตส่งออก (export permits) ล่าช้าหรือไม่ได้รับการอนุมัติ ส่งผลให้กิจกรรมตั้งแต่ผู้รวบรวมสินค้าไปจนถึงผู้ส่งออกชะงักงัน และทำให้ระดับราคามีความอ่อนไหวสูงต่อข้อจำกัดด้านการตรวจสอบดังกล่าว

ในเชิงโครงสร้างการผลิต ภูมิภาคสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขงถือเป็นแหล่งปลูกทุเรียนหลักของเวียดนาม โดยมีการขยายพื้นที่เพาะปลูกอย่างรวดเร็ว ตัวอย่างเช่น จังหวัดด่งท้าป (Dong Thap Province) มีพื้นที่เพาะปลูกมากกว่า 32,100 เฮกตาร์ และมีผลผลิตมากกว่า 557,000 ตันต่อปี ขณะที่ในระดับประเทศมีพื้นที่เพาะปลูกมากกว่า 200,000 เฮกตาร์ ให้ผลผลิตรวมประมาณ 2 ล้านตันต่อปี ส่งผลให้ทุเรียนกลายเป็นสินค้าเกษตรส่งออกสำคัญที่สร้างรายได้มากกว่า 1,500 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในไตรมาสที่ 1 ของปี 2569 อย่างไรก็ตาม ศักยภาพด้านการตรวจสอบกลับไม่สามารถขยายตัวได้ทันต่อการเพิ่มขึ้นของผลผลิต จึงก่อให้เกิดภาวะติดขัดในการดำเนินการ (bottleneck) โดยเฉพาะภายใต้บริบทที่ประเทศจีนเพิ่มความเข้มงวดในการควบคุมการนำเข้า

ในด้านมาตรฐานและการกำกับดูแล ปัจจุบันมีห้องปฏิบัติการเพียง 13 แห่งทั่วประเทศที่ได้รับการรับรองจากประเทศจีนให้สามารถตรวจวิเคราะห์สารตกค้างของแคดเมียม (cadmium) และสารออรามินโอ (Auramine O หรือ Basic Yellow 2) ได้ ขณะที่ในจังหวัดด่งท้าปมีสถานประกอบการตรวจสอบ 4 แห่งอยู่ระหว่างการรอการรับรอง (accreditation) ส่งผลให้ความสามารถในการรองรับการตรวจสอบยังคงจำกัด ทั้งนี้ หากสินค้าผ่านการรับรองภายในประเทศแต่ไม่ผ่านการตรวจซ้ำ (re-inspection) ณ ประเทศปลายทาง อาจส่งผลให้ผู้ส่งออกถูกเพิกถอนรหัสบรรจุภัณฑ์และห้องปฏิบัติการอาจถูกดำเนินมาตรการลงโทษ ซึ่งเป็นการเสี่ยงเชิงกฎหมายและเชิงพาณิชย์ที่มีนัยสำคัญ

ผลกระทบดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนในระดับพื้นที่ โดยในจังหวัดต่าง ๆ มีสถานประกอบการบรรจุทุเรียนจำนวน 80 แห่ง จากทั้งหมด 111 แห่ง ต้องหยุดดำเนินการชั่วคราว เนื่องจากปัญหาระดับสารตกค้างเกินมาตรฐาน โดยเฉพาะกรณีสารออรามินโอซึ่งต้องมีการเรียกคืนสินค้าโดยทันที ขณะที่กรณีการปนเปื้อนแคดเมียมอาจนำไปสู่การเรียกคืนภายหลังการแจ้งเตือนซ้ำหลายครั้ง สถานการณ์ดังกล่าวส่งผลให้ห้องปฏิบัติการเพิ่มระดับความระมัดระวังในการดำเนินงาน ส่งผลให้ขีดความสามารถด้านการตรวจสอบถูกจำกัดมากยิ่งขึ้น และก่อให้เกิดความผันผวนของตลาดในระดับที่สูงขึ้น

ในมิติด้านราคาและการดำเนินธุรกิจ พบว่าราคาทุเรียนมีความผันผวนอย่างมากตามปัจจัยด้านการตรวจสอบ โดยเฉพาะข่าวสารเกี่ยวกับความสามารถของห้องปฏิบัติการ ตัวอย่างเช่น เมื่อวันที่ 12 เมษายน 2569 ราคาทุเรียนพันธุ์ RI6 ปรับลดลงเกือบร้อยละ 20 จาก 82,000 เวียดนามต่อกิโลกรัม เหลือเพียง 65,000 เวียดนามต่อกิโลกรัม ภายหลังจากมีรายงานว่าห้องปฏิบัติการไม่สามารถดำเนินการตรวจสอบได้ เหตุการณ์ดังกล่าวส่งผลให้ผู้ประกอบการขาดทุนในระดับหลายร้อยล้านบาทในวันเดียว อีกทั้งข้อจำกัดด้านการตรวจสอบยังทำให้ผู้ส่งออกต้องรอคิวการตรวจสอบ 2-7 วันก่อนการรับซื้อสินค้า ส่งผลให้ธุรกรรมการค้าชะงักงัน และในบางกรณีมีตู้คอนเทนเนอร์จำนวนหลายร้อยตู้ตกค้าง ไม่สามารถดำเนินพิธีการศุลกากรได้ นอกจากนี้ ในระดับสหกรณ์ ความล่าช้าดังกล่าวยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น โดยบางกรณีต้องใช้ระยะเวลาการตรวจสอบนานถึง 15 วัน ซึ่งส่งผลให้คุณภาพสินค้าเสื่อมลงและเพิ่มความเสี่ยงต่อการถูกปฏิเสธการนำเข้าอันเป็นการเพิ่มต้นทุนและความไม่แน่นอนในการดำเนินธุรกิจ

เพื่อตอบสนองต่อปัญหาดังกล่าว ภาคอุตสาหกรรมได้เสนอให้มีมาตรการเร่งด่วนในการผ่อนคลายข้อจำกัดด้านการตรวจสอบและปรับโครงสร้างห่วงโซ่อุปทาน โดยเน้นการประสานความร่วมมือระหว่างผู้ส่งออกและห้องปฏิบัติการ เพื่อลดความเสี่ยงในการถูกเพิกถอนใบอนุญาต ทั้งนี้ หากห้องปฏิบัติการยังคงจำกัดการให้บริการ ผู้ส่งออกจะไม่สามารถรับซื้อสินค้าได้ ส่งผลให้เกษตรกรขาดตลาดรองรับ และในกรณีที่รหัสบรรจุภัณฑ์ถูกเพิกถอนอาจต้องใช้เวลานานถึง 6-12 เดือนในการฟื้นฟูสถานะ

ในระยะยาว แนวทางการแก้ไขจำเป็นต้องเปลี่ยนผ่านจากการตรวจสอบเฉพาะผลิตภัณฑ์ปลายทาง (end-product inspection) ไปสู่การควบคุมตลอดทั้งห่วงโซ่อุปทาน โดยกระทรวงเกษตรและสิ่งแวดล้อมของเวียดนามได้ริเริ่มโครงการตรวจสอบย้อนกลับ ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่สภาพดิน น้ำ กระบวนการเพาะปลูก ไปจนถึงการเก็บเกี่ยว เพื่อให้สามารถควบคุมคุณภาพสินค้าได้อย่างเป็นระบบ ภายใต้โครงการดังกล่าว สินค้าที่เป็นไปตามข้อกำหนดจะสามารถผ่านช่องทางสีเขียว (green channel) ของประเทศจีน ซึ่งช่วยเร่งรัดกระบวนการศุลกากรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ภาคอุตสาหกรรมยังเสนอให้มีการยกระดับการบริหารจัดการพื้นที่เพาะปลูก โดยให้ความสำคัญกับสวนที่จัดตั้งใหม่ซึ่งมีความเสี่ยงต่อการปนเปื้อนแคดเมียมน้อยกว่า ควบคู่กับการพัฒนาทักษะทางเทคนิค และการกำกับดูแลการปฏิบัติตามมาตรฐานการเพาะปลูกอย่างเคร่งครัด ขณะเดียวกันควรเร่งบูรณาการห่วงโซ่อุปทาน โดยเฉพาะกลุ่มผู้ค้าคนกลางซึ่งมีส่วนมากกว่าร้อยละ 50 ของอุปทาน แต่ยังคงอยู่นอกระบบกำกับดูแล ทั้งนี้ อาจพิจารณากำหนดระบบการรับรองวิชาชีพเพื่อยกระดับการควบคุมคุณภาพสินค้าในภาพรวม

อย่างไรก็ดี ในระดับปฏิบัติเกษตรกรยังคงเผชิญข้อจำกัดด้านองค์ความรู้ โดยเฉพาะการขาดแนวทางที่ชัดเจนในการจัดการปัญหาการปนเปื้อนแคดเมียม ซึ่งสะท้อนถึงความจำเป็นในการจัดทำคู่มือแนวปฏิบัติ และการถ่ายทอดองค์ความรู้เชิงเทคนิคอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการปฏิบัติตามมาตรฐานและลดความเสี่ยงในระยะยาวของภาคการผลิตทุเรียนเวียดนามโดยรวม

2. วิเคราะห์ผลกระทบ

สถานการณ์การค้าทุเรียนในพื้นที่สามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขงของเวียดนามกำลังเผชิญความท้าทายเชิงโครงสร้างจากการยกระดับความเข้มงวดของมาตรการตรวจสอบคุณภาพสินค้า และขั้นตอนทางศุลกากร โดยเฉพาะในตลาดนำเข้าหลักอย่างประเทศจีน ซึ่งได้กำหนดข้อกำหนดด้านสุขอนามัยและความปลอดภัยอาหาร (sanitary and phytosanitary measures: SPS) อย่างเข้มงวดมากขึ้น ปัจจัยดังกล่าวส่งผลให้ข้อจำกัดด้านศักยภาพการตรวจสอบกลายเป็นตัวกำหนดสำคัญของการไหลเวียนสินค้าในห่วงโซ่อุปทานมากกว่ากลไกตลาดตามปกติ และก่อให้เกิดแรงกดดันโดยตรงต่อผู้ประกอบการทุกระดับ โดยเฉพาะผู้ค้าคนกลางและผู้ประกอบการรายย่อยซึ่งมีบทบาทสำคัญในการรวบรวมและกระจายสินค้า

ภายใต้บริบทดังกล่าว กระบวนการตรวจสอบสารตกค้างแคดเมียม (cadmium residue) และสารออรามินโอ (Auramine O หรือ Basic Yellow 2) ที่มีความเข้มงวดมากขึ้น ส่งผลให้ต้นทุนธุรกรรมและความเสี่ยงเชิงพาณิชย์เพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ผู้ประกอบการจำเป็นต้องชะลอการรับซื้อและบริหารจัดการสต็อกอย่างระมัดระวัง ขณะเดียวกัน ความล่าช้าในการตรวจสอบและออกใบอนุญาตส่งออกยังส่งผลให้กระบวนการขนส่งและการระบายสินค้าออกสู่ตลาดปลายทางเกิดความติดขัด กระทบต่อสภาพคล่องและกระแสเงินสดของผู้ประกอบการโดยตรง

ผลกระทบดังกล่าวได้สะท้อนผ่านความผันผวนของราคาในตลาดอย่างชัดเจน เนื่องจากข้อจำกัดด้านการตรวจสอบทำให้ปริมาณอุปทานที่สามารถเข้าสู่ตลาดส่งออกได้จริงมีความไม่แน่นอนสูง ส่งผลให้ราคาทุเรียนมีความอ่อนไหวต่อปัจจัยด้านข้อมูลและเหตุการณ์เฉพาะหน้า โดยแม้การหยุดดำเนินงานของห้องปฏิบัติการเพียงบางส่วน ก็สามารถกระทบต่อความเชื่อมั่นของตลาดและทำให้ราคาปรับตัวลดลงอย่างรวดเร็วในระยะสั้น ทั้งนี้ ความผันผวนดังกล่าวไม่เพียงส่งผลต่อผู้ส่งออกเท่านั้น แต่ยังส่งผ่านไปยังเกษตรกรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตลอดห่วงโซ่อุปทาน

นอกจากนี้ ความล่าช้าในกระบวนการตรวจสอบยังส่งผลให้เกิดการสะสมของสินค้าในระบบโลจิสติกส์ โดยเฉพาะในช่วงที่ผลผลิตออกสู่ตลาดในปริมาณมาก สินค้าที่รอการตรวจสอบเป็นระยะเวลาอันนานมีความเสี่ยงต่อการเสื่อมคุณภาพและอาจถูกปฏิเสธการนำเข้าจากประเทศปลายทาง ส่งผลให้ผู้ประกอบการต้องแบกรับต้นทุนเพิ่มเติม ทั้งในด้านการจัดเก็บ การขนส่ง และความสูญเสียจากสินค้าเสื่อมสภาพ ซึ่งยิ่งซ้ำเติมความเปราะบางของระบบการค้าโดยรวม

อย่างไรก็ดี สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนถึงความจำเป็นในการปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมทุเรียนของเวียดนามในระยะยาว โดยในเชิงนโยบาย ภาครัฐควรเร่งยกระดับศักยภาพของระบบตรวจสอบและรับรองมาตรฐาน รวมถึงส่งเสริมการพัฒนาระบบตรวจสอบย้อนกลับที่ครอบคลุมตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการกำกับดูแลและลดความล่าช้าในกระบวนการทางการค้า ขณะเดียวกัน ภาคเอกชนจำเป็นต้องปรับตัวโดยมุ่งเน้นการควบคุมคุณภาพตั้งแต่ระดับการผลิต การปฏิบัติตามมาตรฐานสากล และการบริหารความเสี่ยงในห่วงโซ่อุปทานอย่างเป็นระบบ

ในภาพรวม แม้มาตรการตรวจสอบที่เข้มงวดจะสร้างแรงกดดันต่อการค้าทุเรียนในระยะสั้น แต่ในเชิงโครงสร้างถือเป็นการยกระดับมาตรฐานการค้าสินค้าเกษตรของเวียดนามให้สอดคล้องกับข้อกำหนดระหว่างประเทศ ซึ่งจะเป็ปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันในระยะยาว ทั้งนี้ ความสามารถในการปรับตัวของผู้ประกอบการและการสนับสนุนเชิงนโยบายจากภาครัฐจะเป็นตัวแปรสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาอุตสาหกรรมทุเรียนของเวียดนามในอนาคต

3. นำเสนอโอกาส/แนวทาง

สถานการณ์ข้อจำกัดด้านศักยภาพการตรวจสอบของเวียดนามส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการไทย ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยในระยะสั้น ภาวะจำกัดของระบบตรวจสอบและความล่าช้าในการส่งออกของ เวียดนามอาจเปิดช่องว่างทางตลาดในตลาดจีน ซึ่งเอื้อให้ผู้ส่งออกไทยสามารถขยายส่วนแบ่งตลาดได้ อย่างไรก็ตาม ความเข้มงวดของมาตรการด้านสุขอนามัยและความปลอดภัยอาหาร (SPS) ที่เพิ่มขึ้นในตลาดปลายทางย่อม ส่งผลในลักษณะเดียวกันต่อสินค้าไทย ทำให้ผู้ประกอบการต้องเผชิญต้นทุนการปฏิบัติตามกฎระเบียบที่สูงขึ้น และความเสี่ยงจากการถูกปฏิเสธการนำเข้าหากไม่สามารถรักษามาตรฐานได้อย่างสม่ำเสมอ

ผู้ประกอบการไทยทั้งที่ดำเนินธุรกิจในประเทศและที่เข้าไปลงทุนหรือเชื่อมโยงห่วงโซ่อุปทาน ในเวียดนามควรเร่งปรับตัวโดยมุ่งเน้นการควบคุมคุณภาพตั้งแต่ต้นน้ำ การพัฒนาระบบตรวจสอบย้อนกลับ และการบริหารความเสี่ยงด้านโลจิสติกส์และการตรวจสอบอย่างเป็นระบบ รวมถึงการกระจายตลาดส่งออก เพื่อลดการพึ่งพาส่งออกตลาดใดตลาดหนึ่งมากเกินไป นอกจากนี้ การสร้างความร่วมมือเชิงพาณิชย์กับห้องปฏิบัติการ ที่ได้รับการรับรอง และการยกระดับมาตรฐานบรรจุภัณฑ์และรหัสโรงคัดบรรจุให้สอดคล้องกับข้อกำหนดของ ประเทศคู่ค้า จะเป็นปัจจัยสำคัญในการรักษาความต่อเนื่องของการส่งออก

ในระยะยาว สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนถึงการเปลี่ยนผ่านเชิงโครงสร้างของการค้าสินค้าเกษตร ในภูมิภาคไปสู่ระบบที่ให้ความสำคัญกับมาตรฐานและการกำกับดูแลทั้งห่วงโซ่อุปทาน ซึ่งเปิดโอกาสให้ ผู้ประกอบการไทยที่มีศักยภาพด้านเทคโนโลยี การตรวจสอบคุณภาพ และการจัดการห่วงโซ่อุปทาน เข้าสู่ธุรกิจ สนับสนุนในเวียดนาม เช่น บริการตรวจสอบ ห้องปฏิบัติการ หรือระบบดิจิทัลด้านการตรวจสอบย้อนกลับ ทั้งนี้ การปรับตัวเชิงรุกและการยกระดับมาตรฐานอย่างต่อเนื่องจะเป็นปัจจัยกำหนดความสามารถในการแข่งขันของ ผู้ประกอบการไทยในบริบทการค้าเกษตรระหว่างประเทศที่มีความเข้มงวดมากขึ้นในอนาคต